

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mr. drs. I.K. van Engelshoven
Minister
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Betreft: aanbieding rapport evaluatie portfolio KNAW- en NWO-instituten

Den Haag, 21 februari 2019

Hooggeachte mevrouw Van Engelshoven,

Hierbij bieden wij u het rapport aan van de portfolio-evaluatie, dat wij op 10 januari 2019 van de portfoliocommissie onder voorzitterschap van prof. dr. D. Frenkel ontvangen hebben.

In de Wetenschapsvisie 2025 is een evaluatie van het stelsel van KNAW- en NWO-instituten in hun onderlinge samenhang aangekondigd. Voor de uitvoering van deze evaluatie stelden de besturen van de KNAW en NWO in juni 2017 een onafhankelijke 'portfoliocommissie' in, onder voorzitterschap van prof. dr. D. Frenkel. Zij vroegen deze commissie het volledige institutenportfolio te analyseren en te beoordelen in relatie tot het gehele kennislandschap en relevante wetenschappelijke, maatschappelijke en beleidsmatige ontwikkelingen.

De portfoliocommissie concludeert in haar rapport dat het huidige portfolio van nationale onderzoeksinstituten waarde toevoegt aan het stelsel van kennisinstellingen in ons land doordat het de slagkracht van de Nederlandse wetenschap als geheel vergroot. De commissie schetst ook een richting voor de toekomstige ontwikkeling van het portfolio, en ze doet aanbevelingen om de samenhang, kwaliteit, dynamiek en responsiviteit ervan verder te versterken. In deze brief geven het bestuur van de KNAW en de raad van bestuur van NWO gezamenlijk een reactie op het rapport van de portfoliocommissie.

Meerwaarde van het portfolio

De besturen van KNAW en NWO zijn de portfoliocommissie erkentelijk voor haar analyse van de rol van de nationale onderzoeksinstituten in het Nederlandse kennislandschap, dat ook universiteiten, hogescholen, TO2-instellingen en publieke kennisorganisaties omvat. We zijn verheugd dat de commissie concludeert dat het portfolio meerwaarde heeft voor het kennislandschap, en dat het een stabiele, responsieve, duurzame en stimulerende omgeving biedt voor hoogwaardig onderzoek, het ontsluiten van erfgoed, collecties en infrastructuur, het ontwikkelen van talent en interdisciplinaire samenwerking.

We zijn ook verheugd over het oordeel van de portfoliocommissie dat de instituten afzonderlijk en gezamenlijk belangrijke rollen vervullen en dat zij er goed in slagen hun wetenschappelijke kennis zichtbaar en nuttig te maken voor de Nederlandse samenleving. De commissie heeft helder geformuleerd waaraan het portfolio zijn meerwaarde voor de Nederlandse wetenschap ontleent. Daarmee schetst zij een duidelijk afwegingskader, dat kan worden gebruikt om het portfolio in de komende jaren verder te ontwikkelen. De commissie heeft daarnaast een aantal basisvoorwaarden en criteria voor meerwaarde geïntroduceerd waaraan een nationaal onderzoeksinstituut binnen het portfolio moet voldoen. We kunnen ons goed vinden in deze criteria. Dit biedt een nuttig kader om de instituten binnen het huidige portfolio bij te kunnen sturen en vormt een eerste toetssteen voor besluiten over het toetreden van andere instituten.

Governance van het portfolio

De commissie adviseert het portfolio van KNAW- en NWO-instituten in de toekomst meer als één geheel te behandelen en dringt aan op meer strategische sturing van het portfolio. Op die manier kan, in de ogen van de commissie, het portfolio dynamischer meebewegen met wetenschappelijke ontwikkelingen. We onderschrijven de noodzaak van gezamenlijke, strategische keuzes voor het portfolio en zijn verheugd dat de commissie herkent dat we de afgelopen jaren al nieuwe instrumenten voor meer sturing hebben ontwikkeld. Wij hebben de ambitie om deze strategische sturing in de nabije toekomst verder uit te bouwen. De portfoliocommissie stelt voor een onafhankelijke commissie in te stellen die, met inbreng van andere stakeholders in het kennislandschap, het portfolio periodiek zou moeten evalueren in relatie tot ontwikkelingen in het Nederlandse kennislandschap, en die advies zou moeten uitbrengen aan de KNAW en NWO. Een dergelijk onafhankelijk advies moet objectiviteit in de besluitvorming over veranderingen in het portfolio garanderen.

Wij onderschrijven de noodzaak om andere partijen in het kennislandschap te betrekken bij de strategische keuzes rond de instituten en hun missies. Onze instituten zijn sterk verweven met het kennislandschap waaronder ook bedrijfsleven en industrie, en omvangrijke investeringen met langdurige impact moeten alleen al daarom in de afweging worden betrokken. Voorbeelden van dergelijke plannen zijn de sectorplannen, de Roadmap Grootschalige Wetenschappelijke Infrastructuur, internationale lidmaatschappen, het Zwaartekrachtprogramma, de NWA en het Nederlands Kennis- en innovatiecontract. Tegelijk stellen we vast dat een mandaat voor keuzes in het portfolio niet los kan worden gezien van de plicht van de KNAW en NWO om voor hun instituten integraal verantwoording af te leggen aan de minister van OCW.

De commissie identificeert geen thema's van nationaal belang waarop het portfolio in zou moeten spelen. Wij hebben daar begrip voor. Het illustreert de complexiteit en het gewicht van de taak om het portfolio te toetsen aan de volle breedte van de veranderende wetenschappelijke behoeften. Mét de commissie constateren we dat het maken van strategische keuzes voor het portfolio vraagt om grondige kennis van, en een brede visie op, de bewegingen in het nationale en internationale kennisveld. De besturen zien daarom een belangrijke rol weggelegd voor een onafhankelijke commissie om ook expliciet te adviseren over 'witte vlekken' in het stelsel. Haar leden zouden voldoende inzicht moeten hebben in de relevante ontwikkelingen in vele disciplines, kennis moeten nemen van inzichten van vele partijen in het kennislandschap en mogelijke (maatschappelijke) impact kunnen meewegen. In haar rapport doet de commissie een concrete aanbeveling om dynamiek in het stelsel mogelijk te maken door jaarlijks een vast percentage van het portfoliobudget opzij te zetten zodat een strategisch budget ontstaat voor vernieuwing. Wij onderschrijven het basisprincipe dat om iets nieuws op te zetten ook ergens iets afgebouwd moet worden. De identificatie van witte vlekken en de keuzes wat te initiëren en wat af te bouwen kunnen daarom niet los van elkaar gezien worden. Een onafhankelijke commissie zou in een advies aan KNAW en NWO beide vraagstukken moeten adresseren. De KNAW en NWO gaan over de uitwerking hiervan graag in gesprek met andere betrokken partijen zoals de VSNU en nemen dit mee in een nader uitgewerkt voorstel aan het ministerie.

De visie van de commissie op een meer samenhangend beleid en geharmoniseerd beheer van de instituten en daarmee van het portfolio als geheel, onderschrijven we. Ons uitgangspunt is dat dit op doelmatige wijze wordt vormgegeven, waarbij de verschillende aard van de organisaties en hun sterktes ten volle benut worden en tegelijkertijd een vorm van *checks and balances* geeft, en waarbij barrières voor samenwerking worden weggenomen. Gezien de constatering dat bijna alle instituten momenteel meerwaarde bieden en de instituten tevreden zijn over de huidige aansturing, moet de nadruk liggen op het optimaliseren van de ondersteuning en aansturing. We zullen onze aandacht richten op het opstellen van een gezamenlijk beleidskader en 'spelregels' voor de instituten in het portfolio.

Afzonderlijke instituten

De portfoliocommissie constateert dat, met uitzondering van DANS en NIAS, alle instituten in het huidige portfolio aan de geformuleerde basisvoorwaarde voldoen. In verschillende mate geldt dat ook voor de nieuw geformuleerde criteria voor meerwaarde. We danken de commissie voor haar commentaren en aanbevelingen ten aanzien van de afzonderlijke instituten. Ze zijn voor ons in grote mate herkenbaar. De aanbevelingen voor het vergroten van de meerwaarde van afzonderlijke instituten zullen we, in overleg met de instituutsdirecteuren, navolging geven.

De besturen van KNAW en NWO delen de mening van de portfoliocommissie dat DANS een belangrijke rol vervult in het kennislandschap vanwege het belang van 'Open Science' en dat dit instituut beter op een andere manier kan worden ingebed dan als nationaal onderzoeksinstituut. We hebben de eerste, verkennende stappen in deze richting al gezet. Met betrekking tot NIAS delen wij de mening van de commissie dat het instituut een ander karakter heeft dan de overige instituten in het portfolio, en onderschrijven wij de constatering dat de activiteiten van het NIAS relevant zijn en goed passen bij de KNAW.

Vervolg

De besturen van KNAW en NWO zijn tevreden met het werk van de commissie, dat heeft geleid tot een duidelijke uitspraak over de belangrijke positie van nationale onderzoeksinstituten. Het rapport geeft ons een kader voor het bepalen van de meerwaarde van zowel het portfolio als geheel als de instituten afzonderlijk, voor het Nederlandse kennislandschap. Wij hebben de ambitie om gezamenlijk, en in overleg met de betrokken stakeholders en in afstemming met het ministerie, verder vorm te geven aan de strategische sturing van het portfolio. Het rapport is wat ons betreft daarom het startpunt voor het opstellen van een gezamenlijk *Plan van Aanpak Portfolio* in 2019. Hierin zullen wij concreet ingaan op hoe wij de aanbevelingen ten aanzien van de gezamenlijke strategische sturing op het portfolio aan de hand van periodieke evaluaties, het verhogen van de responsiviteit en dynamiek in het stelsel, en het borgen van maximale objectiviteit in de besluitvorming willen vormgeven.

Met vriendelijke groet,

Prof. dr. ir. W. van Saarloos,
President KNAW

Prof. dr. C.C.A.M. Gielen,
voorzitter raad van bestuur NWO